

REVIEW OF RESEARCH

ISSN: 2249-894X

IMPACT FACTOR : 5.7631(UIF)

VOLUME - 14 | ISSUE - 4 | JANUARY - 2025

COLLECTION MANAGEMENT या नियतकालिकातील लेखांचे उद्धरण विश्लेषण : एक विहंगावलोकन

बिडवे स्वरूपा जनार्दन¹, डॉ. विशाखा भगवानराव रणवीर²

¹संशोधक, ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र विभाग, एम.जी.एम. विद्यापीठ छत्रपती संभाजीनगर (औरंगाबाद)
²मार्गदर्शक, सहायक प्राध्यापक व ग्रंथपाल, स्कूल ऑफ डिझाईन एम.जी.एम.विद्यापीठ छत्रपती संभाजीनगर
(औरंगाबाद)

सार (abstract) :-

प्रबंध आणि शोधनिबंध यामध्ये संशोधकाने किंवा लेखकाने व्यक्त केलेल्या विचारांना आणि मतांना आधी निश्चित झालेल्या सिध्दांताचा आणि सुत्रांचा संदर्भ असतो. संशोधनात उपयोजिलेल्या पध्दती व तंत्रे यांच्या समर्थनार्थ प्रयोगामध्ये अवलंबिलेली सूत्रे आणि वापरलेली यंत्रे आणि उपकरणे यांच्या पुष्टयर्थ प्रत्येक लेखक त्याचा उल्लेख आपल्या लेखनात करित असतो. लेखातील अशा सर्व उल्लेखांची लेखाच्या शेवटी संदर्भसूची दिलेली असते. यांनाच इंग्रजीमध्ये सायटेशन म्हणतात.

संज्ञा (Key Word) :- उद्धरण विश्लेषण, नियतकालिके, बिब्लियोमॅट्रिक्स.

प्रस्तावना (Introduction):-

संशोधक संशोधन करताना त्याच्या अगोदरच्या संशोधकांच्या संशोधनाचा आधार घेत असतो. त्या संदर्भाचे उल्लेख संशोधनात करतांना वेगवेगळ्या लेखातील सर्व उद्धरणाची शेवटी संदर्भसूची दिलेली असते. हे सर्व उद्धरण असतात बिब्लियोमॅट्रिक्स संबंधित संशोधनात या पध्दतीचा सांख्यिकीय मूल्यमापन आणि गुणात्मक मूल्यमापन असा उल्लेख होतो. तसेच सांख्यिकीय व गुणात्मक मूल्यमापन अशा मुख्य शाखाचा विकास झाला. संख्यात्मक मूल्यमापनात अर्थातच गणित सिध्दांत आणि संख्याशास्त्राचा वापर होतो. बिब्लियोमॅट्रिक्स पध्दतीही संदर्भ उद्धरण विश्लेषण आणि आशय विश्लेषण अशा दोन पध्दतीद्वारा वापरली जाते. बिब्लियोमॅट्रिक्स पध्दतीचा वैज्ञानिक संशोधन पर्यायाने संशोधनपर साहित्याचा सांख्यिकी अभ्यासासाठी नेहमीच वापर होतो. बिब्लियोमॅट्रिक्स पध्दतीच्या वापरात सर्व शोध आणि संशोधनाचे निष्कर्ष हे आंतरराष्ट्रीय दर्जाच्या नियतकालिकांमध्ये प्रकाशित केले जातात. असे साहित्य संशोधक त्यांच्या लिखनात वापरलेल्या साहित्याचा संदर्भ

म्हणून उल्लेख करतात. या परिस्थितीमुळेच त्यांचे लेखाचा वैज्ञानिक समूहावरील प्रभाव स्पष्ट करतो. साहित्याचा संदर्भ म्हणून उल्लेख करतात. त्यास सायटेशन असे म्हणतात. सायटेशन अॅनालिसिस या पध्दतीच्या विश्लेषणांचा संबंध हा कोणकोणाच्या साहित्याचा संदर्भ उल्लेख करतो त्याच्याशी असतो.

बिब्लियोमॅट्रिक्स ही संकल्पना अलिकडे अस्तित्वात आलेली संकल्पना आहे ज्ञान आणि माहिती साधनांच्या प्रकाशनात प्रचंड वाढ आणि प्रकाशित साहित्य ग्रंथालयांना संपादित करताना भासणारी आर्थिक चणचण या पार्श्वभूमीवर ग्रंथसंग्रहाच्या विकासाच्या संदर्भात विशेषतः नियतकालिकाच्या व्यवस्थापनाच्या कार्यात गेल्या पन्नास वर्षात ग्रंथालय व माहितीशास्त्रात एक वेगळा दृष्टीकोन समोर आला त्यामुळे या नव्या दृष्टीकोनाप्रमाणे ग्रंथ आणि ग्रंथेतर साहित्यात झालेला एखाद्या विशिष्ट विषयाचा प्रकाशन विस्तार, लेखकांच्या संदर्भ निर्मितीच्या रिती, लेखकाचे लेखनातील उत्तरदायित्व, ग्रंथालयाचा उपयोग करण्याची त्यांची कार्यपद्धती आणि त्यामुळे निर्माण होणाऱ्या त्यांच्या माहितीविषक गरजा यांचा संख्यात्मक अभ्यास १९४८ पासून मोठ्याप्रमाणावर करण्यात आला. संशोधनाच्या या प्रक्रियेत काही सिद्धांताची मांडणी झाली. त्यापैकी एक आहे, ब्रॅडफोर्ड यांचा विषय विस्ताराचा सिद्धांत या सिद्धांताच्या अनुषंगाने ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्रात बिब्लियोमॅट्रिक्स तंत्राची निर्मिती झाली.

बिब्लियोमॅट्रिक्स म्हणजे पुस्तके, लेख आणि इतर प्रकाशने, विशेषतः वैज्ञानिक सामग्रीचे विश्लेषण करण्यासाठी सांख्यिकीय पद्धतींचा वापर ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्राच्या क्षेत्रात बिब्लियोमॅट्रिक्स पद्धती वारंवार वापरल्या जातात. १९ व्या शतकाच्या उत्तरार्धात बिब्लियोमॅट्रिक्सचा अभ्यास दिसून आला. १९६०च्या दशकाच्या सुरुवातीस युजिन गारफिल्डचासायन्स सायटेशनइंडेक्स आणि डेरेक जॉन डी सोला प्राइसच्या उद्धरण नेटवर्क विश्लेषणाने बिब्लियोमॅट्रिक्सवरील संरचित संशोधन कार्यक्रमाचा मुलभूत आधार घातला. उद्धरण विश्लेषण ही सामान्यतः वापरली जाणारी द्विमितीय पद्धत आहे. जी उद्धरण आलेख तयार करण्यावर आधारित आहे.कागदपत्रांद्वारे सामायिक केलेल्या उद्धरणाचे नेटवर्क किंवा आलेख प्रतिनिधित्व अनेक संशोधन क्षेत्रे त्यांच्या क्षेत्राचा प्रभाव विशिष्ट पेपरचा प्रभाव किंवा संशोधनाच्या विशिष्ट क्षेत्रामध्ये विशेषतः प्रभावशाली पेपर ओळखण्यासाठी बिब्लियोमॅट्रिक्स पध्दती वापरतात.

बिब्लियोमॅट्रिक्स हे एक विश्लेषणाचे तंत्र आहे. अॅलन प्रिचर्ड यांनी १९६९ मध्ये जर्नल ओफ डॉक्युमेंटेशन मधील आपल्या लेखात त्यावेळी रूढ असलेल्या 'स्टॅटिस्टिकल बिब्लियोग्राफी' या संज्ञेच्या जागी त्यांनी बिब्लियोमॅट्रिक्स हा शब्द वापरला त्यांनी लेखात बिब्लियोमॅट्रिक्स हे प्रकाशित ज्ञानाच्या गुणधर्मांच्या संख्यात्मक विश्लेषणाचे तंत्र आहे; ती एक माहिती प्रणालीची शाखा आहे असे स्पष्ट केले. परंतू या संज्ञेचा उपयोग आणि प्रात्यक्षिके एकोनाविसाव्या शतकाच्या शेवटच्या दशकात करण्यात आला. म्हणून इ.स. १९१७ मध्ये मी.जे.कोले मी.एन.बी.अॅलेस यांनी The History of Comparative Anatomy Part 1 and Statistical Analysis मध्ये सांख्यिकीचे विश्लेषण करताना मध्ये सांख्यिकीचे विश्लेषण करताना बिब्लियोमॅट्रिक्सच्या संज्ञेचा आधार घेतला.त्यांनी ३०० वर्षांच्या सर्वेक्षणावर आधारित विविध देशांच्या या विषयाच्या क्षेत्रातील कार्याचा अभ्यास केला.

उद्धरण विश्लेषण

ज्ञानाचे संप्रेषण संदर्भविरहित होत नाही आणि म्हणून प्रत्येक लेखक आपल्या लेखनात आवश्यक तिथे आशयाशी संबंधित असा संदर्भ (context) तयार करीत असतो . प्रबंध आणि शोधनिबंध यामध्ये संशोधकाने किंवा लेखकाने व्यक्त केलेल्या विचारांना आणि मातांना आधी निश्चित झालेल्या सिद्धांताचा आणि सूत्रांचा संदर्भ असतो. संशोधनात उपयोजिलेल्या पद्धती आणि तंत्रे यांच्या समर्थनार्थ आणि प्रयोगामध्ये अवलंबिलेली सूत्रे आणि वापरलेली यंत्रे आणि उपकरणे यांच्या पुस्त्यार्थ

प्रत्येक लेखक त्यांच्या आधीच्या लेखकाचा आधार घेत असतो. ज्याप्रमाणे कोणताही लेखक त्याच्या आधीच्या लेखकांचा आधार घेत असतो त्याचप्रमाणे आधीच्या लेखकांची मते खोडून काढण्यासाठी पण तो त्यांचा उल्लेख आपल्या लेखनात करीत असतो. लेखातील अशा सर्व उल्लेखांची लेखाच्या शेवटी संदर्भसूची (References) दिलेली असते. हे जे सर्व उल्लेख असतात त्यांनाच इंग्रजीमध्ये सायटेशन (citation) असे म्हणतात. ज्या लेखकाचा आणि लेखाचा उल्लेख होतो त्यांना अनुक्रमे Cited Author आणि Cited Document असे म्हणतात याच्या उलट जो लेखक अशा आधी प्रकाशित झालेल्या लेखाचा उल्लेख करतो त्याला Citing Author म्हणण्यात येते तर ज्या लेखात उल्लेख केलेला असतो त्याला Citing Document असे म्हणतात उल्लेख करणारा लेखक आणि उल्लेखित लेखक किंवा ज्या प्रलेखात उल्लेख करण्यात आला तो प्रलेख आणि उल्लेखित प्रलेख यांच्यातील संबंधांचा अभ्यास म्हणजे उद्धरण विश्लेषण

बिब्लिओमेट्रिक्समधील संख्यात्मक विश्लेषणालाच उद्धरण विश्लेषण असे म्हणतात. बिब्लिओग्राफिक कप्लिंग, को - सायटेशन, अब्सोलेसन्स आणि हाफ - लाइफ या संकल्पनांचा अभ्यासपण उद्धरण विश्लेषणानेच होतो. आधीच उपलब्ध असलेल्या महितीचे विश्लेषण उद्धरण विश्लेषणमध्ये होत असल्याने ते सेकंडरी अॅनॅलिसिस ह्या सदरात मोडते. आधीच्या लेखांचा उल्लेख होणे न होणे हे पुढील गोष्टींवर अवलंबून असते.

१. प्रलेख प्रकाशित होऊन लोटलेला काळ.
२. ग्रंथालयातील प्रलेखांची उपलब्धता.
३. प्रलेखाचा प्रकार.
४. प्रकाशन स्थळ.
५. प्रकाशनाची भाषा.

उद्धरण विश्लेषणाच्या मार्गे बरेच व्यवस्थापकीय निर्णय घेता येतात. उदाहरणार्थ, कोणती नविन नियतकालिके ग्रंथालयात उपलब्ध असणे आवश्यक आहे, वगैरे. उद्धरण विश्लेषणाच्या उपयोजनाने एखाद्या विषयाचा विकास कसा होत गेला हे पाहता येते. ही गोष्ट युजिन गारफिल्ड यांनी त्यांच्या सायटेशन हिस्टोरीयोग्राफच्या सहाय्याने विशद केली आहे. उद्धरण विश्लेषणाच्या सहाय्याने एखाद्या विषयाच्या विकासातील टप्पे अचूकपणे ठरविता येतात हे गारफिल्ड यांनी सिद्ध केले.

वर दिलेल्या माहितीप्रमाणे ग्रंथ आणि ग्रंथेतर साहित्यात, पण मुख्यत्वे करून नियतकालिकांमधून झालेला एखाद्या विषयाचा विस्तार, लेखकांच्या संदर्भ निर्मितीच्या पद्धती, लेखकांचे उत्तरदायित्व, ग्रंथालयाचा उपयोग करण्याची उपभोक्त्यांची प्रत्यक्ष कार्यपद्धती आणि त्यायोगे कळून येणाऱ्या त्यांच्या माहितीविषयक गरजा यांचा अभ्यास बिब्लिओमेट्रिक्स मध्ये संख्यात्मक विश्लेषणाद्वारे करण्यात येते. हे जे संख्यात्मक विश्लेषण आहे त्यालाच उद्धरण विश्लेषण असे म्हणतात. बिब्लिओग्राफिक कप्लिंग, को-सायटेशन, अब्सोलेसन्स आणि हाफ-लाइफ या संकल्पनांचा अभ्यास उद्धरण विश्लेषणानेच होतो. थोडक्यात बिब्लिओमेट्रिक्स आणि उद्धरण विश्लेषण या जवळजवळ समानार्थ आहेत.

लेखक एखादा लेख लिहित असताना आपल्या लेखात दुसऱ्याच्या लिखित साधनांचा त्यांनी उपयोगात आणलेल्या संदर्भ घेतलेल्या इतर माहितीचे उद्धरण करत असतो. यालाच साइटिंग किंवा रेफरसिंग म्हणतात. ज्या प्रलेखाचा आपण संदर्भ म्हणून उल्लेख करतो त्यास उल्लेखित प्रलेख असे म्हणतात. ज्या प्रलेखात उल्लेख केला जातो त्याला उल्लेखवार प्रलेख असे म्हणतात. तांत्रिक लेखनाकरिता देण्याची हि एक जुनी परंपरा आहे. व्हाईट १९८५ मिल्नीस आणि सिमस १९८९ यांनी सायटेशनचा विकास दर्शविला आहे. ऑक्सफर्डइंग्रजी डिक्शनरी मध्ये ८८ संदर्भांचा तसेच याचा वापर बायबल या धार्मिक ग्रंथात केल्याचे आढळून येते. ब्रिटेन आणि लायन यांच्या मते मूळ प्रलेखात शोध घेणे आणि त्यावरून मूळ मासिके बनविणे,

प्राथमिक माशिकांचे क्षेत्र अभ्यासणे, साहित्यवादीचे प्रमाण संदर्भाचा वापर तसेच कालबाह्य साहित्य अभ्यासणे, बैगमन यांच्या मते उल्लेख हे दोन प्रलेखातील संबंध प्रस्थापित करणे होय. हे अशा प्रकारे दर्शविते की सायटेशन हे साहित्य उपयोगाचे निर्देशक होय. संशोधन लेख लिहिताना लेखक इतर लेखकांच्या साहित्याचा संदर्भ म्हणून उल्लेख करतात. त्यास सायटेशन म्हणतात. संशोधन करताना संशोधकाने जर विद्वान लेखांचा लेख आपल्या संशोधनात लिहिला तर त्याचा संदर्भ देण्याच्या पद्धतीस सायटेशन असे म्हणतात. ते लेखाच्या खाली किंवा प्रकरणाच्या शेवटी दिले जातात.

उद्धरण विश्लेषण या पद्धतीचा विश्लेषणाचा संबंध हा कुणाच्या साहित्याचा संदर्भ उद्धरण करतो याच्याशी आहे. साधारण उल्लेखांचा अभ्यास करून निष्कर्ष काढणे सोपे नाही. परंतु मागील 300 वर्षापूर्वीच्या कालखंडानुसार जे शास्त्रीय लिखान दर्शवितात त्यानुसार Derel Du Spillu Price यांनी उल्लेखनाला सुरवातीला Scholia नाव दिले. ज्याचा अर्थ विद्वत्तेशी संबंधित असा होतो. उल्लेख हे नेहमीच माहितीचा स्रोत म्हणून ओळखले जातात. उद्धरणाचा उपयोग ग्रंथसूचीकार, इतिहासकार, ग्रंथपाल, प्रलेखन अधिकारी इत्यादी चांगल्या प्रकारे करतात.

व्याख्या

उद्धरण विश्लेषण -

उद्धरण विश्लेषण हा लेखक, लेख किंवा प्रकाशनाचे इतर कामांद्वारे किती वेळा उद्धृत केले गेले आहे याची मोजणी करून लेखक, लेख किंवा प्रकाशनाचे सापेक्ष महत्त्व किंवा प्रभाव मोजण्याचा एक मार्ग आहे.

* नियतकालिके :-

“जे प्रकाशन नियमित कलावधीने प्रकाशित होते, ज्याच्या प्रकाशित भागांना सलग क्रमांक दिला जातो आणि ज्याला पूर्वनियोजित शेवट नसतो अशा प्रकाशनास ‘नियतकालिक’ असे म्हणतात.”

ग्रंथालयामध्ये घेतल्या जाणाऱ्या विविध प्रकारच्या वाचन साहित्या पैकी नियतकालिके हे एक प्रकारचे महत्त्वाचे वाचनसाहित्य आहे. नियतकालिकामध्ये नवनवीन माहिती सातत्याने प्रकाशित होत असते. त्यामुळेच ग्रंथालयाच्या वाचनसाहित्य संग्रहामध्ये, नियतकालिक या वाचनसाहित्य प्रकारास फार महत्त्व प्राप्त झाले आहे.

* Collection Management या नियतकालिकाचा उद्देश :-

Collection Management हे आवश्यक संदर्भित त्रैमासिक नियतकालिक आहे जे. लायब्ररी संग्रह इमारत, प्रशासन, जतन, मूल्यांकन आणि आयोजन याबद्दल व्यावहारिक संशोधन आधारित माहिती सादर करते. नियतकालिक सर्व प्रकारच्या ग्रंथालय व्यावसायिकांना संग्रह व्यवस्थापनाच्या जलद बदलत्या क्षेत्रात महत्त्वपूर्ण मार्गदर्शन प्रदान करते, ज्यात संसाधने सामाजिक करणे, डिजिटल संग्रह तयार करणे, पारंपारिक आणि डिजिटल ग्रंथालय संसाधने जतन करणे, संग्रह व्यवस्थापित करण्यासाठी तांत्रिक विकास लागू करणे. गरजेचे आहे. पारंपारिक आणि डिजिटल लायब्ररी संसाधने संग्रहांचे व्यवस्थापन प्रशिक्षण आणि विकास कर्मचाऱ्यांना तांत्रिक विकास लागू करणे आणि आर्थिक समस्या यासारख्या इमारतींच्या संग्रहाशी संबंधित प्रशासकीय डेटाचे व्यवस्थापन आणि विश्लेषण करणे. हे विस्तृत नियतकालिक सक्रियपणे असे लेख शोधते जे ग्रंथालय व्यावसायिकांना हे समजून घेण्यास मदत करतात की संग्रह मूल्यांकन साधने आणि पध्दती त्यांना त्यांचे एकूण संसाधन व्यवस्थापन आणि भविष्यासाठी नियोजन सुधारण्यास कशी मदत करू शकतात, ज्यामध्ये कर्मचारी, सुविधा आणि

संगणकिय संसाधनांचा प्रभावीपणे वापर करता यावा यासह संकलन व्यवस्थापन तपासत असलेले इतर काही मुख्य विषय आहेत.

पूर्व साहित्याचा आढावा

१. कॅथरीन डब्ल्यू मॅककेन आणि जेम्स ई. बॉबिक (१९८९) :- एक उद्धरण विश्लेषण १९७५-१९७७ वापराचे मूल्यांकन जीवशास्त्र ग्रंथालयामध्ये नियतकालिक वापराचे मूल्यांकन करण्यासाठी जीवशास्त्र विभाग टेम्पल युनिव्हर्सिटीच्या प्राध्यापक प्रकाशनांचे उद्धरण विश्लेषण डॉक्टरेट प्रबंध आणि प्राथमिक डॉक्टरेट पात्रला संक्षिप्त माहिती वापरली जाते. एकत्रित स्रोतांच्या क्रमावारीत ३३६ नियतकालिकाची ३७३९ उद्धरणे आहेत. प्रत्येक वापरकर्ता गट रॅकिंगमध्ये उद्धरणांचे वितरण आणि एकत्रित स्रोत रॅकिंग ब्रॅडफोर्ड वितरणाचे स्वरूप होते. प्रत्येक रॅकिंगसाठी उतारा आणि x- इंटरसेट मूल्ये दिले आहेत ६० उच्च उद्धरण डॉक्टरेट कार्यक्रमात सक्रिय प्राध्यापकांच्या सहभागावर अवलंबून असतात. पात्रता संक्षेपातील उद्धरणे इतर दोन स्रोतांपैकी एकापेक्षा विस्तृत विषय आणि स्वारस्यांचा समावेश करतात. १९६०-१९६९ आणि १०७०-१९७७ या कालावधीत प्रकाशित झालेल्या खंडांच्या उद्धरण वारंवारता तपासल्या जातात. ५१ शिर्षकांसाठी १९६० नंतरची उद्धरण वारंवारता ८०% किंवा जास्त आहे. या अभ्यासाच्या निकालांच्या आधारे अनेक संकलन देखभाल आणि विकास निर्णय घेण्यात आले. आहेत. विभागीय ग्रंथालयातील विषय ग्राहकांद्वारे वास्तविक आणि संभाव्य नियतकालिक वापराचे मूल्यांकन करण्यासाठी उद्धरण विश्लेषण हे एक उपयुक्त साधन असल्याचे दर्शविले आहे.

२. जॉन्स डेव्हिड आणि सिम्पसन पॉल (१९८८) :- “यांनी निवडक विपणन नियतकालिकाचे उद्धरण विश्लेषण” केले आहे. संदर्भ विश्लेषण ही एका विषयातील नियतकालिकाच्या गुणवत्तेचे मूल्यांकन करण्याची एक पध्दत आहे. अमेरिकन आणि युरोपियन मार्केटिंग नियतकालिकाच्या निवडीच्या वापराची वारंवारत निर्धारित करण्यासाठी आठ हजारांहून अधिक उद्धरणांचे विश्लेषण केले जाते. रॅकिंग अमेरिकन नियतकालिकाची पूर्व प्रतिष्ठा दर्शवत. आणि सामान्य बिझनेस नियतकालिकाद्वारे मार्केटिंग उद्धरणांचे विश्लेषण सुचित करते की मार्केटिंग नियतकालिकामध्ये प्रकाशित केलेल्या संशोधनाचा इतर व्यवसाय क्षेत्रांवर प्रभाव पडत आहे.

३. कुमार अशोक आणि मोटवानी जयदीप. जी (१९९९) :- यांनी इनोव्हेशन मॅनेजमेंट जर्नल्स तंत्रज्ञानाचे उद्धरण विश्लेषण हा पेपर अकादमी ऑफ मॅनेजमेंटच्या टेक्नॉलॉजी इनोव्हेशन मॅनेजमेंट डिव्हिजन (TIMD) द्वारे १९९३ मध्ये केलेल्या व्यक्तिनिष्ठ सर्वेक्षणाचा पहिला उद्धरण विश्लेषण आधारित पाठपुरावा आहे. त्या सर्वेक्षणाने तंत्रज्ञान अभिनव व्यवस्थापन क्षेत्रात लेख प्रकाशित करणाऱ्या नियतकालिकांचे श्रेणीबद्ध रेटिंग स्थापित केले. हे काम या कल्पनेवर आधारित आहे कि नियतकालिकाची उद्धरण पातळी ‘वैज्ञानिक’ आणि व्यावसायिक नियतकालिकांच्या प्रभावाचे मूल्यांकन (७) चे एक उपाय दर्शविले लाइकर अभ्यासाच्या TIM विशेष गटातील पाच सर्वोच्च रँक असलेली नियतकालिके आणि १९९०-१९९४ या कालावधीत आधार म्हणून वापरण्यात आले. बेस कालावधी दरम्यान या पाच नियतकालिकांनी १९३५६ उद्धरणांची नोंद केली ज्यामध्ये १२०४ वेगवेगळ्या नियतकालिकांचा समावेश आहे. उद्धरण गुणांची गणना आणि रँक करण्यासाठी तीन वेगवेगळ्या पद्धती वापरल्या गेल्या 1) एकूण स्कोअर २) सामान्यीकृत स्कोअर आणि ३) भारित स्कोअर ही रँकिंग विशिष्ट गणितीय सूत्रे वापरून तयार केली होती. या पद्धतीमध्ये भारित आणि एकंदर समान सहा नियतकालिकांनी फक्त शिर्ष सहा रँक मध्ये स्थान दिले. तिसऱ्या पद्धतीत याच सहा नियतकालिकांनी अव्वल नऊ सामान्यीकृत क्रमांक मिळवले. काही प्रमाणात आत्म विश्वासाने असा निष्कर्ष काढता येतो कि हे नियत कालिके अधिक प्रभावी आहेत. या सहापैकी तीन नियतकालिकांना केवळ TIM-IEEE, RP आणि JPIM यांना

समर्पित प्रिमियम TIM स्पेशलिटी जर्नल्स म्हणून पाहिले जाऊ शकते. कारण तिन्ही पद्धतीमध्ये त्यांच्या उच्च उद्धरणांच्या रॅकिंगमुळे हे नियतकालिक वैज्ञानिक म्हणून TIM च्या वाढीची साक्ष देते.

४. रॉय डी., एडिन. एफ आयसीएस (२००२):- या संशोधनात वैज्ञानिक नियतकालिकाच्या 'प्रभावचे' मुल्यांकन करण्यासाठी बिलियोमेट्रिक विश्लेषण वापरले जाते. मूल्यमापनाची सामान्य पध्दत म्हणजे प्रभाव घटक. या अभ्यासाचे उद्दिष्ट १९९४ ते १९९८ या वर्षातील otorhinolaryngology नियतकालिकासाठी उद्धरण डेटाचे विश्लेषण करणे हे होते. नियतकालिक उद्धरण अहवालाच्या १९४४-९८ च्या CD-ROM आवृत्त्यांमधून एकूण उद्धरणांची संख्या आणि नियतकालिकाच्या प्रभाव घटकावरील डेटा प्राप्त करण्यात आला आणि वेब ऑफ सायन्स डेटाबेस समायोजित प्रभाव घटक आणि वे वर्ष प्रभाव घटक मोजला गेला आहे. पंधरा otorhinolaryngology नियतकालिके ओळखले गेले आहेत आणि प्रभाव घटकानुसार रँक केले आहेत. हेड आणि नेकमध्ये सर्वाधिक नियतकालिकांच्या क्रमवारीत लक्षणीय फरक आहे. ऑटोलॉरिंगोलॉजी नियतकालिकाचे प्रभाव घटक वाचकांना त्या नियतकालिकाकडे निर्देशित करण्यात मदत करू शकतात. ज्यात वारंवार उद्धृत केलेला डेटा प्रकाशित करण्याचा ट्रॅक रेकॉर्ड आहे. जरी जर्नल्स रँक करण्यासाठी उद्धरण डेटाच्या वापरावर अनेक मर्यादा आहेत. तरीही लेखक ओटोलॉरिंगोलॉजी जर्नल्सच्या रॅकिंगसाठी प्रभाव घटक मोजण्यासाठी वे वर्ष कालावधी वापरण्याची शिफारस करतात.

५. ख्रिश्चन श्र्लोगल आणि वुल्फगॅंग जी स्टॉक (२००४):- यामध्ये सादर केलेल्या सायंटोमेट्रिक्स विश्लेषणाचे अदिदष्ट लेख आंतरराष्ट्रीय आणि प्रदेशिक (म्हणजे जर्मन-भाष) वाचनालयाच्या क्षेत्रातील नियत कालिके आणि माहितीविज्ञान (LIS) ए च्या माध्यमातून उद्धरण विश्लेषण आणि वाचक सर्वेक्षण हे करण्यात आले. दाखल्यासाठी विश्लेषण प्रभाव घटक, अर्ध आयुष्य उद्धृत करणे, प्रतिलेख संदभीची संख्या आणि स्व-संदर्भाचा दर नियतकालिकांचा वापर सुचून म्हणून केला गेला. याव्यतिरिक्त आघ डीची LIS नियतकालिके मॅप केली गेली. ४० आंतरराष्ट्रीय नियतकालिकांसाठी IST च्या सोशल कडुन डेटा गोळा केला गेला. विज्ञान उद्धरण निर्देशांक नियतकालिक उद्धरण अहवाल स्वहस्ते मोजले 10 जर्मन भाषेतील नियतकालिकांचे कांचे उद्धरण होते. (एकूण १४९४ स्रोत लेख सह १०५२० उद्धरण) एकूणच उद्धरण विश्लेषणामध्ये सुमारे ९०,००० उद्धरणांचा अनुभवजन्य आधार समावेश आहे. 6,203 स्रोत लेख जे १९९७ दरम्यान प्रकाशित झाले होते आणि २००० तज्ञांच्या सर्वेक्षणात रीडिंग फ्रिक्वेन्सी जर्नल्सची नोकरीसाठी लागू होणारी - तपासली. वाचक प्रकाशन वारंवारता आणि प्रकाशन सर्व प्रतिसादकार्या अभ्यास वसंत ऋतू २००२ मध्ये आयोजित करण्यात आला, एकूण २५७ प्रश्नावली जर्मन, ऑस्ट्रेलिया आणि स्वित्झर्लंडमधील माहिती विशेषज्ञांनी परत केल्या यांसारख्या प्रश्नांची उत्तरे ओळखण्यासाठी: वाचन हे जर्नल इम्पॅक्ट फॅक्टरशी संबंधित आहे का? वाचनारे लहान किंवा दिर्घ अर्धाखुशी किंवा यासह जर्नल्स पसंत करतात.

६. गिड्री, हॉलियर, जॉन्सन आणि इतर (२००४):- या अभ्यासात मार्केटिंग जर्नल्स रँक करण्यासाठी उद्धरण विश्लेषण वापरले. सहा मधील उद्धरणे मोजून डेटा गोळा केला गेला. वर्ष १९९७ ते २००१ साठी शीर्ष विपणन जर्नल्स या डेटाच्या आधारे, शीर्ष चार जर्नल्स होती १) जर्नल ऑफ मार्केटिंग संशोधन २) जर्नल ऑफ मार्केटिंग ३) जर्नल ऑफ कंड्युमर रिसर्च आणि ४) मार्केटिंग सायन्स तसेच आंतरराष्ट्रीय या अभ्यासात जर्नल्सने मागील ग्रहणात्मक रँकिंग अभ्यासापेक्षा वरचा क्रमांक पटकावला आहे. याव्यतिरिक्त दोन जर्नल्स नाही. या अभ्यासात शीर्ष २० मार्केटिंग जर्नल्समध्ये पूर्वी स्थान दिलेले आहे : जर्नल ऑफ प्रॉडक्ट इनोव्हेशन मॅनेजमेंट आणि जर्नल ऑफ ग्राहक समाधानप, असमाधान आणि तक्रार वर्तत. मार्केटिंग जर्नल्सच्या गुणवत्तेचे सापेक्ष क्षेत्र ओळखणे अनेक कारणांसाठी महत्वाचे आहे. अशाप्रकारे विपणन संशोधक आणि विभागांची प्रतिष्ठा ते ज्या जर्नलमध्ये प्रकाशित करतात त्यावर अवलंबून असतो.

७. चुनबो मा, डॅविड आय स्टर्न (२००४):- हा अभ्यास दोन वेगळ्या प्रश्नांकडे पाहतो: १९९४-२००३ . या दहा वर्षांच्या कालावधीत पर्यावरणीय. अर्थशास्त्रातील सर्वात प्रभावशाली नियतकालिक लेख कोणते आहेत? आणि, पर्यावरणीय आणि पर्याणीय अर्थशास्त्राच्या क्षेत्रांमध्ये किती ओव्हरलॅप आहे? या कालावधीत जेईईम आणि इकोलॉजिकल इकॉनॉमिक्स (ईई) मध्ये प्रकाशित झालेल्या सर्व लेखामधील संदर्भांचे परिक्षण करतो. या दोन फिल्डपैकी प्रत्येकासाठी, JEEM आणि EE मध्ये प्रकाशित लेखांद्वारे उद्धृत केलेल्या शीर्ष लेख आणि शीर्ष नियतकालिकांची सूची सादर केली आहे. आम्ही आयएसआय नियतकालिक उद्धरण अहवालांच्या आभ्यासावर आणवित काही परिणाम देखील सादर करतो. त्यात असे आढळले की नियतकालिक स्तरावर दोन फिल्ड मध्ये एक महत्पूर्ण ओव्हरलॅप आहे. दोन नियतकालिक समान नियतकालिक उद्धृत करतात. सर्वाधिक उद्धृत केलेल्या नियतकालिकांद्वारे प्राप्त झालेल्या उद्धृतांच्या संख्येमध्ये .034 चा परस्पर संबंध आहे. आणि नियतकालिक स्व उद्धरण वगळल्यास परस्पर संबंध आणखी जास्त आहे. मुख्य फरक हे आहेत की पर्यावरणीय अर्थशास्त्र सामान्य नैसर्गिक विज्ञान नियतकालिकाचा उद्धृत करते. पर्यावरणीय अर्थशास्त्रापेक्षा जास्त वेळा पर्यावरणीय अर्थशास्त्रातील इतर प्रकाशनांपेक्षा नियतकालिकामधून जास्त प्रमाणात उद्धृत करते आणि पर्यावरणीय अर्थशास्त्रातील उद्धरणे आणिक केंद्रित असतात. नियतकालिके आणि वैयक्तिक प्रकाशने. तथापि, वैयक्तिक लेखांच्या पातळीवर खूप कमी समानता आहे. जेईईएम मधील सर्वाधिक उद्धृत केलेल्या लेखांमध्ये नॉनमार्केट व्हेल्युएशन लेखांचे वर्चस्व आहे तर ग्रीन अकाउंटिंग, टिकाव आणि पर्यावरणीय कुझनेट्स वक्र हे सर्व EE मधील प्रमुख विषय आहेत.

८. सिंग निरजकुमार, शर्मा ज्योती आणि कौर नवनित (२०११) :- यांनी जर्नल ऑफ डॉक्युमेंटेशन मध्ये १९९६ ते २०१० मध्ये प्रकाशित झालेल्या सर्व नियतकालिक लेखांचे उद्धरण विश्लेषण केले. १५ वर्षांच्या दरम्यान नियतकालिकामध्ये ४८४ लेख प्रकाशित झाले आहेत सर्वाधिक (४४) लेख २००५ मध्ये प्रकाशित झाले आहेत नियतकालिकामध्ये १९९६-२०१० पर्यंत १५५८७ उद्धरणे आहेत. दरवर्षी सरासरी १०३९ उद्धरणे. वापरली गेली. २००९ मध्ये प्रति लेख उद्धरणांची संख्या १८८४ (१२%) होती. आणि सन १९९७ मध्ये किमान उद्धरणांची संख्या ३४३ (२%) होती. उद्धरणांची एकूण संख्या १८३२४ होती. ज्यामध्ये ५८८४ (लेख) ९९८ (परिषदेची कार्यवही). १०७५ (पुनरावलोकने) आणि १०३६७ (इतर-पुस्तके, संपादकीय पत्रे नोट्स आणि लहान सर्वेक्षणे). इतर प्रकारच्या सामग्रीपेक्षा अधिक उद्धरणे लेखामधून होती. स्रोत शिर्षकाच्या वार्षिक अभ्यासानी प्रत्येकास शिर्ष १० जर्नल्स दर्शविले. किती वेळा उद्धृत केले गेले. एकूण उद्धरणांच्या संख्येत जर्नल ऑफ डॉक्युमेंट ७९५ सह शीर्षस्थान होते. citations आणि नंतर जर्नल ऑफ द अमेरिकन सोसायटी फॉर इन्फरमेशन सायन्सला ५९९ उद्धरणांसह दुसरे स्थान मिळाले. उद्धरणांचा लेखक नमूना दर्शवितो की एकल लेखकत्व नमूना २०१ (४९%) आणि तिन पेक्षा जास्त संख्येने आहे. ३१ (८%) संख्येत लेखक उद्धरणे सर्वात कमी आहे.

९. हॉफमन क्रिस्टिन आणि डोसेट लिसवे (२०१२) उद्धृत विश्लेषण अभ्यासांचे परिणाम सादर करणारे साहित्याचा बराचसा भाग असताना, बहुतेक संशोधन अभ्यासाचे पुनरुत्पादन करण्यासाठी त्यांच्या कार्यपध्दतीसत पुरेसा तपशील देत माहित किंवा ते पध्दतशीर निर्णयांसाठी तर्कही देत नाहीत. या पेपर मध्ये लेखकाने अलीकडील ३४ लेखांमध्ये वापरल्या जाणाऱ्या पध्दतींचे पुनरावलोकन करतो ते संग्रह व्यवस्थापनाची माहिती देण्याच्या उद्देशाने "वापरकर्ता अभ्यास" उद्धरण विश्लेषण सादर करतात. आम्ही कार्यपध्दतींमधील प्रमुख थीम आणि बाह्य घटकांचे वर्णन करतो. आणि काळजीपूर्वक विचार आणि विश्लेषण आवश्यक असलेल्या घटकांवर चर्चा करतो. आम्ही संदर्भ विश्लेषण अभ्यासासही विचारांसाठी मार्गदर्शक देखील प्रदान करतो. जेणेकरून संशोधन माहितीपूर्ण निर्णय घेऊ शकतील.

१०. सरकाळे आणि चौखंडे (२०१७) “ओपन अॅक्सेस नियतकालिकाच्या निर्देशिकेत उपलब्ध मानसशास्त्र नियतकालिकाच्या उद्धरण विश्लेषणाचा अभ्यास “ हा अभ्यास स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठात झाला असून १५ वर्षांचा कालावधी (१९९७ -२०११) विचारात घेतला जातो. यामध्ये ओपन अॅक्सेस नियतकालिकाच्या डिरेक्टरीमध्ये उपलब्ध मानसाशास्त्र नियतकालिकाच्या संदर्भ विश्लेषणाचा अभ्यास , संशोधकाने DOAJ मध्ये उपलब्ध मानसशास्त्र नियतकालिकाच्या उद्धरण विश्लेषणावर लक्ष केंद्रित केले. सध्याचा अभ्यास *psicologia : Reflexoa e - critical* नियतकालिकाच्या ८०० लेखंमध्ये जोडलेल्या ११८९४ उद्धरणावर आधारित आहे. हे लेखकात्वाचा नमूना आणि मानसशास्त्राच्या साहित्यातील सहयोगाची डिग्री प्रकट करते आणि वर्ष भौगोलिक क्षेत्र भाषा नियतकालिकांचे रॅकिंग ओळखते. एक लेखक दोन आणि तीन लेखकांची टक्केवारी निश्चित करण्यासाठी लेखकांचे विश्लेषण केले गेले. उद्धृतांची कमाल संख्या ६०१८ (५०.६०%) एकल लेखमाची आहे. आणि किमान संख्या ९२ (०.७७%) उद्धरणे कॉपेरीटे बॉडी newline lx new line authorship चे आहेत. मानसशास्त्रातील सर्वाधिक उद्धृत दस्तावेज इंग्रजी भाषेत आहेत. म्हणजे ८०३८ (६७.५८%) दुसरे स्थान पोर्तुगीजांनी ३१९० (२६.८२%) उद्धरणांसह आणि तिसरे स्थान ६६ सह स्पॅनिशांनी व्यापले आहे.

११. बुवा, अबुबकर आणि लवाळ (२०१९) हा अभ्यास भूगोल विभाग, बायरो युनिव्हर्सिटी कानो मधील मास्टर्सच्या विद्यार्थ्यांनी सादर केलेल्या शोध प्रबंधांना जोडलेल्या उद्धरणांचे विश्लेषण केले आहे. जे फॉर्मेटद्वारे उद्धरणांचे वितरण आणि इलेक्ट्रॉनिक माहिती संसाधनांचा वापर निश्चित करण्यासाठी आहे. एकूण ६०९६ उद्धरणांचे एकशे सत्तेचाळीस पद्ध्युत्तर प्रबंधांचा समावेश असलेल्या अभ्यासासाठी बिलियोमॅट्रिक्स विश्लेषणाचा वापर करण्यात आला. जे स्वहस्ते संकलित करून ओळखले गेले. विश्लेषणातून मिळालेल्या परिणामांवरून असे दिसून आले की सर्वाधिक वारंवार उद्धृत केलेल्या माहिती संसाधने ही पुस्तके होती. जो एकूण उद्धरणांपैकी ४६% टक्के पेक्षा जास्त होती. तर इलेक्ट्रॉनिक माहिती संसाधने केवळ २७९ म्हणजे ४.५८% उद्धृत करतात. २०१५ मध्ये उद्धृत केलेल्या २७९ म्हणजे ४.५८% टक्के इलेक्ट्रॉनिक माहिती साधनांपैकी १०१ म्हणजे १.६६% उद्धृत करण्यात आले होते. अभ्यासाच्या निष्कर्षावरून पुढे असे दिसून आले की इलेक्ट्रॉनिक माहिती संसाधनांच्या संख्येत सातत्याने वाढ होत आहे. प्रत्येक उत्तीर्ण वर्ष. अभ्यासाने निष्कर्ष काढला की माहिती संसाधनांचा सर्वात प्रकार म्हणजे इलेक्ट्रॉनिक संसाधने भूगोल विभागातील ग्रंथालयाने इलेक्ट्रॉनिक संसाधनांसह वर्तमान संसाधने विकसित करून करणे गरजेचे आहे. ग्रंथालयाने पुरेशी आणि संबंधित माहिती संसाधने उपलब्ध करून घ्यावीत इंटरनेट कनेक्टिव्हिटी वर्धित करावी आणि प्रवेश बिंदूमध्ये ठिकाण प्रदान केले जावे अशी शिफारस करण्यात आली आहे.

१२. मौसा सलीम (२०२०) हा अभ्यास आजपर्यंत मर्यादित अभ्यासांनी प्रेडेटरी जर्नल्समध्ये प्रकाशित केलेल्या लेखांच्या उद्धरणांचे परिक्षण केले आहे, आणि मार्केटिंगमध्ये काहिही केले गेलेले दिसत नाही Google Scholar चा उद्धृत स्रोत म्हणून वापर करून या अभ्यासाचे १० प्रेडेटरी मार्केटिंग जर्नल्सच्या उद्धृतांचे प्रमाण तपासणे आहे. उद्धरण विश्लेषणे दर्शवितात की २००८ मध्ये प्रथम प्रकाशित झाल्यापासून सर्वाधिक उद्धृत केलेल्या प्रेडेटरी मार्केटिंग जर्नलने ६२९६ उद्धरणे गोळा केली आहेत. १० पैकी चार प्रेडेटरी जर्नलने लॉन्च केल्यापासून प्रत्येक ७३२ पेक्षा जास्त उद्धरणे गोळा केली आहेत. (म्हणजे उच्च उद्धृत) उद्धृत केली गेले. उर्वरित तीन नियतकालिकांना प्रत्येक १४७ उद्धरणांच्या खाली (म्हणजे क्षुल्लक उद्धृत) मिळाले. जर्नल्समध्ये प्रकाशित झालेल्या १२४६ लेखांना, ८७७६ उद्धरणांसह १०,९३५ उद्धरणे मिळाली आहेत. या १२४६ लेखापैकी सुमारे ११.६२४% १३ किंवा त्याहून अधिक वेळा उद्धृत केले गेले सर्वाधिक उद्धृत केलेल्या लेखाला २१७ उद्धरण प्राप्त झाले, त्यापैकी क्लॉरिडेट ऑनलाइटिक्स सोशल सायन्सेस सिटा टेशन इंडेक्समध्ये अनुक्रमित केलेल्या जर्नल्समधील आहेत. या

निष्कर्षाच्या आधारे, हा अभ्यास असा निष्कर्ष काढतो कि पारंपारिक विपणन साहित्य आधीच प्रेडेटरी विपणन जर्नल्सने दुषित केले आहे.

निष्कर्ष :-

Collection Management या नियतकालिकातील लेखांचे उद्धरण विश्लेषण या विषयाच्या अनुषंगाने पूर्व साहित्याचा आढाव विशेषतः नियतकालिकाच्या संदर्भात आढाव घेतलेला आहे. या आढाव्यातून याआधी झालेल्या अभ्यासाची माहिती होऊन आपण करत असलेल्या संशोधनासाठी मदत होते. तसेच संशोधनात एक नेमकेपणा येतो – यानंतर या विषयाच्या अनुषंगाने काम करणाऱ्या संशोधकासही याचा फायदा होईल.

संदर्भ सूची.

१. कॅथरीन डब्ल्यू मॅककेन आणि जेम्स ई बॉबिक (१९९१) “ विभागीय ग्रंथालायामध्ये नियतकालिक वापराचे नमूने : एक उद्धरण विश्लेषण” जर्नल ऑफ द अमेरिकन सोसायटी फॉर इन्फॉर्मेशन सायन्स ३२ (४) पृ.क्र. २५७- २६७.
२. कुमार अशोक, मोटवानी जयदीप जी., रेझमन अरनॉल्ड आणि मदन मनु .एस. (१९९९) “ इनोव्हेशन मॅनेजमेंट नियतकालिक तंत्रज्ञानाचे उद्धरण विश्लेषण” IEEE ट्रानझॅक्शन ऑन इंजिनियरिंग मॅनेजमेंट, खंड ४६, क्र. १
३. कुंभार राजेंद्र, (१९८६-८७) वाचनसाहित्य संग्रहाचा विकास, य.च.म.मु.वि.नाशिक पृ.क्र. ९७
४. ख्रिश्चन ग्लोबल आणि वुल्फगॅंग जी स्टॉल (२००४) “एल आय एस जर्नल्सचा प्रभाव आणि प्रासंगिकता : एक सायंटोमेट्रिक आंतरराष्ट्रीय आणि जर्मन भाषा LIS चे विश्लेषण जर्नल्स – उद्धरण विश्लेषण विरुद्ध वाचक सर्वेक्षण” जर्नल ऑफ द अमेरिकन सोसायटी फॉर इन्फॉर्मेशन सायन्स अँड टेक्नॉलॉजी, ५५ (१३) प्र. क्र. ११५५ – ११६८.
५. गिड्री, हॉलियर, जॉन्सन, टॅनर आणि वेल्सोस (२००४) “साईट्सचे सर्वेक्षण : मार्केटिंग जर्नल्सचा वापर शिक्षण पुनरावलोकन, खंड ४ क्र. १
६. चुनबो मा. आणि स्टर्न डेव्हिड आय (२००४) “पर्यावरण आणि पर्यावरणीय अर्थशास्त्र : एक उद्धरण विश्लेषण” Rensselaer वर्किंग पेपर्स इन इकोनामिक्स
७. जोशी स्वेता आणि वाजा भारती.एल. (२०२३) “निवडक भारतीय कृषि नियतकालिकाचे संदर्भगंभीय उद्धरण विश्लेषण “२०१५-२०१९” ग्रंथालयशास्त्र आणि माहिती विज्ञान विभाग माधव विद्यापीठ.
८. जॉन्स डेव्हिड आणि पॉल सिम्पसन (१९८८) “निवडक विपणन नियतकालिकाचे उद्धरण विश्लेषण” इंटरनेशनल जर्नल ऑफ रिसर्च इन मार्केटिंग, खंड,५, अंक २, पृ.क्र. १३७ –१४२.
९. बुबा, अमिनु अहमद ; अबुबकर, इसा आणि लवाळ आयशा याहाया (२०१९) “ग्रंथालय आणि माहिती दुष्टिकोण आणि संशोधन विभागातील मास्टर्स प्रबंधात इलेक्टॉनिक माहिती संसाधनांचे उद्धरण विश्लेषण” भूगोल विभाग बायरो विद्यापीठ, कानो, नायजोरिया.
१०. मोसा सलीम (२०२०) “ उद्धरण संसर्ग:निवडलेल्या प्रेडेटरी मार्केटिंग जर्नल्सचे उद्धरण विश्लेषण” सायंटोमेट्रिक्स. <https://doi.org/10.1007/s1192-020-03729-6>

११. रॉय डी आणि एडिन एफआयसीएस (२००२) “ऑटोलेरिंगोलॉजी नियतकालिकाचे उद्धरण विश्लेषण” द जर्नल ऑफ लेरिंगोलॉजी अँड ऑटोलॉजी. Vol.११६ प्र ३६३-३६६
१२. रिसवडकर म.रा., (२०१८) माहिती संकलन (, विश्लेषण, आणि सादरीकरण, य .वि.मु.म.च.नाशिक, पृ.क्र.३९-४८
१३. सरकाळे अनंत बी. आणि चौखंडे, व्ही.जी.(२०१७) “स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठाच्या ओपन अॅक्सेस जर्नल्सच्या निर्देशिकेत अपलब्ध मानसशास्त्र नियमकालिकाच्या उद्धरण विश्लेषणाचा अभ्यास.
१४. सिंग निरजकुमार ,शर्मा ज्योति आणि कौर नवनित (२०११) “ जर्नल ऑफ डॉक्युमेंटेशनचे उद्धरण विश्लेषण वेबोलॉजी खंड ८ क्र, १.
१५. व्हाईट एम. जे आणि व्हाईट के. जी. (१९७७) मानसशास्त्रे नियतकालिकाचे उद्धरण विश्लेषण अमेरिकन मानसशास्त्रज्ञ ३२ (५) ३०१-३०५.
१६. हॉफमन क्रिस्टिन आणि डोसेट लिसे (२०१२) उद्धरण विश्लेषणाचे पुनरावलोकन संकलनासाठी पध्दती व्यवस्थान अॅट्रिब्युशन – नॉम कमशियल.
१७. Studysmarter uk <https://www.studysmarter.co.uk>.